

Демографічний стан та вплив його на розвиток людського капіталу

Однією з найактуальніших проблем сучасної економіки є демографічний стан, результати аналізу якого використовуються при дослідженні розвитку людського капіталу. Особливої уваги потребує питання зменшення чисельності населення – носіїв людського капіталу. В статті наводяться основні показники демографічної статистики в Кіровоградській області.

людський капітал, відтворення людського капіталу, робоча сила, безробіття

В історії трансформації економіки України на протязі останніх десятиріч виникла необхідність наукових досліджень теорії людського капіталу. В полі зору українських вчених завжди присутні такі питання як залежність доходів працівників від знань, навичок, рівня життя, а також модифікація трудових відносин, їх мотивація і таке інше. Практичний досвід сучасного господарювання підвищує вагу поняття „людський капітал”. Процес відтворення людського капіталу можна визначити як форму послідовного його зростання.

Новизна в тому, що людина визначається не тільки як творець матеріальних і духовних ресурсів шляхом прийняття рішень, але і як найдорожчий з усіх ресурсів суспільства. Тому в багатьох країнах світу розробляються нові принципи соціальної економіки і політики, направлені на відтворення людського капіталу. При відтворенні збільшується обсяг і якість всіх факторів людського капіталу. Відтворення людського капіталу торкається такого складного питання як демографічна ситуація. Демографічна компонента – важливий фактор процесу розвитку людського капіталу.

Слід зазначити, що розробка проблеми людського капіталу, його відтворення для сучасного періоду розвитку країни є актуальною. Тим більше, що думки українських і західних вчених надають теоретичні підходи до таких досліджень.

Виділення двох основних причин виникнення інтересу до поняття „людський капітал” знаходимо в дослідженні О.А. Грішнєвої: „По-перше, це загальна закономірність розвитку сучасної науки в цілому, яка виявляється в концентрації уваги вчених на дослідженні проблем людини. По-друге, це визнання того факту, що активізація творчих потенцій людини, розвиток висококваліфікованої робочої сили є найефективнішим способом досягнення економічного зростання” [1, с.7].

П.П. Мазурок виходить з того, що головним у соціальній сфері є зниження рівня бідності та зменшення диференціації доходів населення за рахунок стимулювання випереджальних темпів зростання заробітної плати, посилення адресності соціальної підтримки. Водночас відчутне поліпшення життя людей можливе лише за умови успішного функціонування та розвитку реальної економіки [3, с.63].

Існуючі наукові праці виявили відсутність одностайності в дослідженнях питання „людський капітал”, а також неповне врахування факторів, які стосуються розробок відносно відтворення людського капіталу. Слід брати до уваги демографічний стан, а саме чисельність людей, що проживають в області, склад населення, його динаміку тощо. Важливою рисою демографічних факторів є

залежність від них нематеріального виробництва і навпаки, розвиток галузей нематеріального виробництва диктує умови зайнятості населення, його руху, зміни чисельності, покращення здоров'я.

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в тому, що на сьогоднішній день існує об'єктивна потреба у розвитку людського капіталу за умов економічної відсталості, погіршення соціально-економічного становища, скорочення кількості працівників, загального погіршення стану здоров'я населення, падіння життєвого рівня тощо. Людський капітал включає як природні, так і економічні компоненти. Зростають природні здібності людини, тобто ті, які вона мала від народження, – зростає і показник людського капіталу.

Метою даного дослідження є аналіз демографічного стану, що впливає на розвиток людського капіталу, на прикладі Кіровоградської області. Дослідження цієї мети зумовило необхідність вирішити такі завдання:

- а) аналіз чисельності населення за даними демографічної статистики;
- б) оцінка впливу демографічного стану на розвиток людського капіталу та економіки.

Об'єктом дослідження є демографічний стан Кіровоградської області.

Предметом дослідження у цій роботі є демографічні процеси, що впливають на розвиток людського капіталу.

При вивченні даної теми використовувались переважно методи економічного аналізу, що дозволяють провести систематизацію, узагальнення та пояснення раніш отриманих фактів.

Інформаційною базою дослідження послужили дані Кіровоградського обласного управління статистики та наукові публікації вчених України з проблем формування і використання людського капіталу.

Взагалі природа є джерелом прибутку, життя. Підвищується рівень людського капіталу населення – вищими стають і економічні показники. Унікальність такого елементу людського капіталу як здоров'я в тому, що від нього залежать всі інші елементи. Відповідно, на відтворення людського капіталу впливає здоров'я мешканців країни.

Важливість проблеми покращення демографічного стану для розвитку людського капіталу не підлягає сумніву. На демографічні процеси впливає соціально-психологічний стрес, який переживає суспільство, що за величиною основних показників рівня життя, зокрема ВВП на душу населення, опинилося на позначці 1950 р. За даними демографічної статистики в 1989 році у Кіровограді мешкало 269 тис. громадян (найбільша чисельність за всі часи існування міста), в 2002 році – 261 тис. громадян, в 2003 році – 258,7 тис. громадян, в 2004 році – 250 тис. громадян і в 2005 – 248 тис. громадян, [4].

У розрахунку на 1000 жителів рівень народжуваності зріс з 8,3 до 9,2 особи. За даними головного управління статистики Кіровоградської області, протягом першого півріччя 2007 року народилося 4923 дитини. За цей період трішки зросла народжуваність (з 9 до 9,4 народжених на 1000 жителів). В 2003 році у середньому за добу в Кіровоградській області народжувалося 25,1 осіб, помирало 55,1 осіб. А в 2007 році природний приріст (убуток) характеризується незначним зменшенням рівня смертності та становить (-9,3) осіб, [4].

У 2006 році у Кіровограді померло 6000 чоловік. За три перші місяці 2007 року смертність перевищувала народжуваність на 250-300 %, що є одним з найгірших показників в Україні. Протягом першого півріччя 2007 року померло 9760 осіб, [4]. Цілком може виявитися, що, якщо місто вимиратиме такими темпами,

то на нині живущих кіровоградців місць на двох найбільших кладовищах не вистачить.

Виходячи з вище наведеного, проаналізуємо основні причини смертності населення. Почнемо з того, що у 2004 році Кіровоградщина є лідером за кількістю насильницьких смертей (1,86 на 10 тисяч населення), що є свідомством низького загального рівня культури та освіти, економічної депресії, розповсюдження алкоголізму та наркоманії, масового безробіття. За даними Головного управління статистики у Кіровоградській області, у 2006 році сталося 334 випадки самогубства. Тобто щодня один житель краю добровільно йшов із життя, [4].

Схожі цифри і в 2007 році. З показником 29,48 випадків на 100 тис. населення область належить до регіонів з високим рівнем самогубств. А в деяких регіонах Кіровоградщини рівень самогубств взагалі більший 40 (м. Кіровоград, м. Олександрія, Новоукраїнський р-н). У чоловіків близько 80 % суїцидів припадає на вік 35-49 років, а у жінок – 60 років [4].

Протягом 2006 року на підприємствах Кіровоградської області під час виконання службових обов'язків загинуло 16 осіб, у тому числі 2 особи – у стані алкогольного сп'яніння [4].

За офіційною статистикою на кожні пологи в Кіровоградській області припадає 2 аборти [2]. Офіційна статистика не фіксує абортів, які виконують приватні клініки та кабінети. І тим більше, ніхто навіть і не намагався порахувати, скільки жінок намагаються самостійно перервати вагітність, використовуючи для цього різні підручні методи та поради подруг. Мовчить статистика й про те, якою безглуздою смертю, трапляється, вмирають вагітні, які роблять аборт.

Дуже важливою проблемою є те, що велика кількість дітей хворіє. За останній час різко зросла смертність дітей віком до 1 року. Якщо за весь 2005 рік померло 66 немовлят, то у 2006 році кількість смертей досягла 75. А протягом першого півріччя 2007 року в області померло 65 дітей віком до 1 року [4]. Ще восени 2005 року гінекологи попереджали, що кількість проблемних пологів може різко зрости. Адже, починаючи з квітня 2005 року, масово почали ставати на облік вагітні жінки з багатодітних неблагополучних сімей. Народжувати дитину їх заохотила виплата державної допомоги у розмірі 8,5 тис. грн.

Зараз дуже багато дітей народжується з недостатньою вагою, бо здоров'я їхніх матерів ослаблене. Жінки, уражені різними статевими інфекціями, тепер часто займаються самолікуванням. В результаті у немовлят виникає уроджений сепсис та інші аномалії розвитку, і діти помирають протягом 10-12 діб після народження.

Таким чином, аналіз сучасних реалій демографічного розвитку Кіровоградської області засвідчує наявність глибокого протиріччя між потребами прискорення зростання людського капіталу і можливостями таких зрушень з огляду на погіршення демографічних показників.

Цільовим орієнтиром стратегії покращення демографічного стану визнано створення необхідних соціально-економічних умов для ефективного залучення, реалізації та розвитку людського капіталу промисловості. Базовими принципами окресленої стратегії визначено принципи: пріоритетності потреб людського розвитку; системного підходу; ефективності; рівних можливостей; балансу інтересів; адаптації до змін та ін. Головні завдання стратегії спрямовуються на забезпечення додаткових заходів в сфері організації охорони здоров'я та навколишнього середовища, підвищення рівня життя населення.

Список літератури

1. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: товариство „Знання”, КОО, 2001.- 254 с.
2. Діти, жінки та сім'я в Кіровоградській області. – Кіровоград, 2004.
3. Мазурок П.П. Інституціональні зміни в розвитку людського капіталу як чинника економічного зростання. Відп. ред. А.Ф. Павленко. Вчені записки. Вип. 7. – К.: КНЕУ, 2005.
4. Статистичний щорічник Кіровоградської області за 2006 рік / Головне управління статистики у Кіровоградській області. Загальне керівництво М.П. Моторної. Стор. – 537, вих. № 14-44 від 23.07.2007.

Одной из самых актуальных проблем современной экономики является демографическое положение, результаты анализа которого используются при исследовании развития человеческого капитала. Особенного внимания требует вопрос уменьшения численности населения – носителей человеческого капитала. В статье представлены основные показатели демографической статистики в Кировоградской области.

One of the most actual problems of the modern economy is demographical situation, the results of analysis of which are used during the research of development of the human capital. A special attention is demanded by the question of reduction of the population quantity – bearers of the human capital. This article presents all the main indicators of the demographical statistics in the Kirovograd region.